

AMIN
MAALOUF
Leon Africanul

Traducere din limba franceză și note
de Ileana Cantunari

POLIROM
2020

Cuprins

I. Cartea de la Granada

Anul Salmel – Horra	13
Anul amuletelor	36
Anul lui Astaghfirullah	47
Anul căderii	60
Anul sărbătorii <i>Mihrajan</i>	88
Anul trecerii mării	98

II. Cartea de la Fès

Anul hanurilor	111
Anul prezicatorilor	124
Anul bocitoarelor	134
Anul lui Harun Iscoditorul	142
Anul Inchizitorilor	150
Anul bairi turcești	158
Anul leilor furioși	165
Anul Marii Recitari	172
Anul stratagemei	180
Anul firului de iarbă innodat	188
Anul caravanei	201
Anul petrecut la Tombuctu	211
Anul testamentului	222
Anul petrecut la maristan	233

Anul miresei	240
Anul norocului	247
Anul celor două palate	255
Anul șerifului schiop	263
Anul furtunii	271

III. *Cartea de la Cairo*

Anul ochiului august	291
Anul circazienei	304
Anul nesupușilor	318
Anul Marelui Turc	330
Anul lui Tumanbay	347
Anul rapirii	356

IV. *Cartea de la Roma*

Anul petrecut la Sant'Angelo	369
Anul ereticilor	377
Anul convertitei	387
Anul lui Adrian	396
Anul lui Soliman	404
Anul Clement	413
Anul regelui Franței	424
Anul Cetelor Negre	434
Anul pedestrașilor germani	445

Anul testamentului

912 de la hegira
(24 mai 1506 – 12 mai 1507)

Părăsisem orașul Fès „în bagajele” unchiului, aflat în grija lui fără altă obligație decît aceea de a-l urma, de a-l asculta și de a învăța de la el; mă întorceam la Fès în anul acela cu grija unei solii neduse pînă la capăt și a unei caravane în derivă, ducînd cu mine pe cea mai frumoasă femeie care a crescut vreodată în deșertul Numidiei.

Însă lucrul cel mai greu de dus era o epistolă. La plecarea din Tombuctu, îl văzusem pe Khâli scriînd-o. Profita de cea mai mică oprire pentru a scoate de la cingătoare călimara și pana, și pentru a începe să însăleze încet, cu o mină pe care frigurile o făceau tremurătoare și nesigură. Toți însoțitorii noștri se uitau la el de departe, fără să-l deranjeze vreodată, gîndindu-se că își nota impresiile de călătorie spre a le arăta sultanului. Abia după moartea sa, scotocind printre hirtile lui, am dat peste epistolă, făcută sul, legată cu un fir aurit și începînd astfel:

În numele lui Allah cel îndurător, cel milostiv, stăpînul zilei Judecării de Apoi, Cel care le trimite oamenilor a căror viață e pe sfîrșite semne în trup și în minte pentru ca ei să se pregătească să dea ochi cu chipul Său strălucitor.

Ție, Hassan, nepotul meu, fiul meu, mă adresez, ție căruia nu-î las moștenire nici numele meu,

nici modestul meu avut, ci doar grîile, greșelile și vanele mele ambiții.

Întîia recomandare din diata sa a fost pentru caravană. *Resursele îi sînt pe sfîrșite, drumul ei este încă lung, căpetenia ei e pe ducă, așa că spre tine se vor întoarce oamenii, și de la tine vor aștepta ei în flece clipă porunca cea mai dreaptă și părerea cea mai cumînte, ca să-i scoți la liman. Va trebui să jertfești totul pentru ca această călătorie să se încheie cu demnitate.*

Am fost nevoit, de cum am ajuns la primele oaze, să înlocuiesc trei cămile bolnave, să reînnoiesc proviziile, să plătesc serviciile a două călăuze care urmau să ne părăsească la Segelmesse, să impart cîtiva dirhami soldaților ca să le fac popasul mai plăcut și să-i potolesc pînă la popasul următor, să ofer cîteva daruri mai-marilor locului care ne găzduiau, totul folosindu-mă doar de o casetă în care nu mai erau decît optsprezece dinari, rămășițele unei sume luate cu împrumut de unchiul meu de la un negustor andaluz care făcuse împreună cu noi o bucată de drum la dus. Aș fi putut să mă împrumut și eu, dar, dată fiind plecarea noastră precipitată din Tombuctu, nici un comerciant nu avusese vreme să ni se alătore, astfel că eram, în sărăcia mea, cel mai puțin sărac dintre călători. A trebuit să mă hotărâsc să vînd diverse daruri primite de Khâli în cursul călătoriei, îndeosebi cei doi sclavi oferiți de seniorul din Uarzazat, care mi-au adus vreo patruzeci de dinari. Pentru a o putea păstra pe Hiba fără să-mi atrag muștrări și sarcasme, am făcut să circule zvonul că rămăsese însărcinată cu mine, lucru despre care nu știam mai nimic; am fost însă nevoit să-i vînd calul, podoabă inutilă și împovărătoare la traversarea deșertului.

A doua recomandare a diatei, unchiul mi-o înfațișa prin mijlocirea unei parabole din timpurile

vechi. *O beduină e întrebată într-o bună zi pe care dintre copiii ei îl lubește cel mai mult. Ea răspunde: pe cel bolnav pînă se tămăduiește; pe cel mic pînă se face mare; pe cel ce călătorește pînă ce se întoarce.* Îl știam pe Khâli preocupat de multă vreme de soarta celei mai mici dintre fetele lui, Fatima, născută la Fès în anul de dinaintea sosirii noastre și a cărei mamă, singura soție pe care a avut-o Khâli, murise aducînd-o pe lume. Copila fusese crescută de bunica mea, apoi, după moartea acestela, de maică-mea, căci unchiul nu mai voise să se recăsătorească, temîndu-se desigur că o mașteră s-ar arăta nedreaptă față de fetele lui. Avînd doisprezece ani la moartea tatălui ei, Fatima mi se păruse întotdeauna firavă, ursuză și fără urmă de prospetime. Khâli nu mă invitase niciodată lîmpede s-o iau în căsătorie, însă știam că-mi era sortită, pentru că e în firea lucrurilor ca un văr s-o ia în grija lui pe una dintre verișoare, pe cea mai frumoasă uneori, dar adesea și pe aceea care poate fi cel mai greu rostuită la casa ei în altă parte.

M-am resemnat așadar, știind că împlineam astfel dorința cea mai scumpă a unchiului, aceea de a nu lăsa la moartea sa nici o fată necăpătu-ită. Pentru primele patru, procedase metodic: cea mai mare căpătase odaia cea mai încăpătoare din casă, iar surorile ei nu mai avuseseră alt rol decît pe acela de a se ocupa de ea, ca niște slujnice. Ea singură avusese dreptul de a purta strale noi și bijuterii, pînă ce se căsătorise. Următoarea îl luase atunci locul în camera cea mare, acaparînd astfel toate onorurile; veniseră apoi la rînd și celelalte, în afară de Fatima, prea tinără încă și sortită mie.

A treia dispoziție a diatei mele ți se cuvine de drept, deoarece este vorba de mama ta, care trăiește sub acoperișul meu de zece ani deja și care

refuză, ca și mine, să se recăsătorească. Nu mai e tânără acum, iar singura ei fericire ar fi ca tatăl tău s-o ia din nou la el acasă. Știu că el are de gând s-o facă, dar Mohamed are cusurul de a lua prea iute hotărârile proaste și prea încet pe cele bune. Nu ți-am spus pînă acum: în ajunul plecării noastre, lăsînd de-o parte mîndria, i-am expus problema asta tatălui tău, fără a o lua pe ocolite. Mi-a răspuns că se gîndea neconținut la acest lucru de la împăcarea noastră. Ceruse chiar părerea unui imam, care i-a explicat că nu putea să ia îndărăt o femeie de care divorțase dacă aceasta nu se remăntase între timp. Am sugerat așadar ca Salma să facă o căsătorie de formă cu unul dintre apropiații noștri, care să se angajeze că nu va consuma căsătoria și că o va repudia imediat. Am mai povestit și întîmplarea aceluia prinț andaluz care voise să-și ia înapoi fosta soție și care nu suporta ideea de a o vedea unită cu altul, fie și de formă. Acesta ceruse atunci sfatul unui cadîu din preajma sa, care îl găsisse o soluție demnă mai degrabă de un poet decît de un doctor al Legii. Femeia trebuia să meargă noaptea pe o plajă, să se întindă goală pe nisip și să lase valurile să-i scalde trupul, ca și cum s-ar fi încredințat efluviiilor unui bărbat. Prințul putea de acum s-o ia înapoi fără să încalce Legea. Discuția noastră s-a curmat atunci în hohote de rîs.

În loc să rîd, am rămas inlemnit, cu mina crispată pe epistolă. Pe dinaintea ochilor mei încremeniți treceau iarăși imagini îndepărtate în care mă vedeam copil, împreună cu mama și cu Sara, în prăvălia librarului-astrolog, al cărui glas îmi răsuna în urechi:

*Va trece moarțea, apoi valurile mării,
Atunci se vor întoarce femeia și cu rodul ei.*

Cînd am ajuns înapoi la Fès, părinții mei erau din nou căsătorii și au rămas foarte mirați și dezamăgiți că nu eram deloc surprins. M-am ferit să-i întreb prin ce mijloc ocoliseră interdicția.

Epistola lui Khâli continua: *Îmi las de asemenea în mîinile tale solia, deși nu mie îmi aparține ea, ci suveranului care mi-a dat însărcinarea asta. Prin această misiune nădăjduiam să mă apropii de el, dar, mă jur pe țărîna în care zace părintele meu! nu era atît pentru a căpăta favoruri și bogății, cît mai curînd pentru a-i ajuta pe ai mei. Oare nu intervenînd în favoarea surorii tale am ajuns să fac cunoștință cu principele? Tot la ea trebuie să te gîndești cînd îl vei linguși pe monarh. Cînd vei fi în prezența lui, oferă-i darurile care i se cuvin, apoi înfățișează-i în cuvinte alese roadele observațiilor culese de tine despre Tombuctu; spune-i mai ales că în ținutul negrilor regatele sînt numeroase, că se bat necontenit între ele, dar că nu încearcă niciodată să se extindă dincolo de frontierele lor. După ce îl vei fi reținut atenția și îl vei fi cîștigat stima, vorbește-i despre Mariam, dacă nu cumva ea este deja liberă la ceasul cînd aștern aceste rînduri.*

Nu era liberă, după cum mi-a spus Harun, venit la porțile palatului ca să mă întîmpine la sosirea caravanei. Acolo trebuia să incredințez animalele celui însărcinat cu paza cămielelor și să las darurile la căpitanul gărzilor, pînă la întrevvedereea cu suveranul. Odată isprăvite formalitățile astea, m-am dus acasă pe jos, sporovăind cu Harun, povestindu-i despre boala unchiului, apoi despre moartea sa, evocînd amintiri de la Segelmesse și de la Tombuctu, fără să uit de Hiba, care venea

respectuoasă în urma mea, ducându-mi lucrurile. Iscoditorul mi-a relatat ultimele birfe din Fès: Astaghfirullah murise, ca și Hamza bărbierul, Domnul să aibă mila de ei! Ahmed Schiopul se întorsese în ținutul lui, la miazăzi de Marrakech, unde conducea împreună cu fratele lui o mică trupă de mujahedini care se luptau cu portughezii.

Acasă la Khâli, femeile erau deja în doliu, vestea tristă luind-o înaintea caravanei. Salma se afla acolo, bucuroasă de venirea mea și grăbindu-se să-mi povestească în taină că se recăsătorise. Continua să locuiască tot la unchiul acasă, pentru a nu o lăsa singură pe tinăra mea verișoară, dar poate și pentru a nu se reîntîlni cu Warda sub același acoperiș. Mohamed își împărțea timpul între trei locuințe, cele ale soțiilor și casa de la țară, în jurul căreia culturile înfloreau.

Am văzut-o și pe Fatima, pe care doliul, în mod evident, n-o făcuse nici mai puțin posacă, nici mai proaspătă, și care mi-a adresat o privire mîhnită. M-am întors din instinct să văd dacă nu cumva Hiba era în spatele meu. Brusc, am avut strania senzație că repet gesturile tatălui meu, prins ca și el între două femei, o sclavă veselă și o verișoară plinsă.

A doua zi am plecat la palat, unde mi-a fost acordată o audiență chiar în ziua aceea, ținindu-se seamă de doliul care îmi lovise familia. Totuși, nu am fost primit în particular. Suveranul îl avea în preajmă pe căpitanul slugilor înarmate, pe șeful cancelariei domnești, păstrător al sigiliului regal, pe maestrul de ceremonii, cit și pe alți curteni, cu toții mai somptuos înveșmîntați decît monarhul însuși și pâlăvrăgînd nestingheriți între ei în vreme ce eu înșiram, emoționat, fraze cu trudă pregătite dinainte. La răstimpuri, sultanul ciulea urechea la cîte un murmur, arătînd totodată cu mîna că nu trebuia să mă întrerup. Dat